

רב ארי קילסון: מראי מקומות- כתובות מ"ט

- (א) אלא לומר לך, כיון שיצאה שעה א' מרשות האב, שוב אינו יכול להפר - כ' הטור (יו"ד רל"ד, י"ב) "כנסה ומת, אפי' לא כנסה ממש, אלא שמסרה לו האב או שלוחיו להכניסה לחופה, ומת בעודה נערה, אינה חוזרת לרשות האב אלא לענין נדרים שתדור אחר מיתת הבעל". וכ' הבית יוסף שם, דהטור אזיל בזה לשיטתו (לעיל שם סעי' א') דהכנסה לרשות שלוחי הבעל אינו נחשב נישואין כלפי נדרים, דהיינו, דאע"ג דאין האב יכול להפר, מ"מ גם הבעל אינו יכול להפר (אלמא דאפי' היכא דנמסר לשלוחי הבעל, אינו לגמרי ברשות הבעל לענין נדרים, וא"כ אין הבעל יכול להפר). אולם הק' הב"י דאפי' לשי' הטור שם קשה דבריו כאן, דהא כיון שע"י הכניסה לרשות שלוחי הבעל יצאה מרשות האב לגמרי, דאין האב יכול להפר כלל, א"כ אין סברא שתחזור עוד לרשותו, אפי' לנדרים שתדור לאחר מיתת הבעל. וע' בב"ח שכ' דבריו הטור פשוטים הם, דכל שלא נכנסה לחופה, אע"פ שכנסה לרשותו, חוזרת לרשות האב כדין אלמנה מן האירוסין. ודיין כן מדברי רש"י בסוגיין, דכ' "וזה שנדרה בדרך משמסרה לשלוחין, אין אני יודע וכו'", אלמא דדוקא הנדרים שנדרה בדרך הם בנדון זה, אבל הנדרים שנדרה אח"כ, אה"נ, דחזרה לרשות אביה.
- (ב) במזונות בתו הוא דאינו חייב - הק' הפני יהושע, מהכ"ת לדייק כן, דלמא לא קתני מתני' דאינו חייב במזונות בתו משום הדיוק דמזונות בנו, אלא לומר דאינו חייב במזונות בתו, דה"א דחייב במזונות בתו מדאורייתא, משום דמצינו דהתורה זכה האב בקידושה ומעש"י, וי"ל דזהו משום דהתורה חייבו לזונה. א"נ, הי' שייך ה"א דתקנו חכמים מזונות תחת מעש"י כדאשכחן בבעל לאשתו דאיכא מ"ד הכי, קמ"ל שאין חיוב, וכי' שיש ליישב.
- (ג) מצוה לזון את הבנות ק"ו לבנים, וכו' - יש לע', מהו המח' ר"מ ור"י, הרי שניהם מודים דמצוה לזון בניו ובנותיו. וכ' רעק"א ד"ל דאיכא נפק"מ היכא שאין לו רק לזון לא', או הבנים או הבנות, דלר"מ בנים עדיפי וזן אותם, ולר"י בנות עדיפי וזן אותן.
- (ד) באושה התקינה שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהן קטנים - כ' תוס' דלקמן מבואר דלגבי קטני קטנים כ"ע מודו דחייב. וע' באבני מלואים (ע"א, ג') שהביא מהטור וההגהות מיימוני דכתבו דדין זה דצריך לזון קטנים ביותר הוא מחמת תקנת אושא. והביא משו"ת מהר"ם לובלין (ע"ט) שכ' דאולי ס"ל להטור ודעימי' דשתי תקנות היו, מתחלה תקנו עד שש, ואח"כ תקנו ג"כ לאחר שש, ועל אחר שש מיבעיא לי' בגמ' אי הלכתא כוותי' או לא. ושוב הביא מהשטמ"ק שהביא מרש"י במהדו"ק דכ' דשאלת הגמ' אם הלכתא כוותי' או לא היינו' כלומר, יש לסמוך על דברי ר' אלעא שכך התקינו'. וביאר האבנ"מ, דהשאלה הוא אם הלכתא כר' אילעא שכך התקינו אושא, או לית הלכתא כוותי', דהיינו דלא התקינו אושא אלא בקטני קטנים עד שש.
- (ה) כשהן קטנים - כ' תוס' דלקמן מבואר דלגבי קטני קטנים כ"ע מודו דחייב. וע' באבני מלואים (ע"א, א'), שהביא מהר"ן בסוף אע"פ, דס"ל דאם אין אמן של הקטני קטנים קיימת, שאין האב חייב לפרנסן. דהיינו, דכל גדר של החיוב לפרנסן הוא נכלל בחיוב מזונות של האם, דכיון דחייב לזון האם, וע"כ הם נגדרים אחריה, וא"א לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם, א"כ כשאין אמן קיימת, אין חייב לפרנסם כלל. אבל שוב הביא מש"כ המשנה למלך (אישות י"ב), דדייק דמש"כ הרמב"ם והרא"ש דמי שבא על הפנוי' ומודה שיש לו בן ממנה, דחייב לזונה (כשהוא קטן ביותר), מוכח דחולקים הם על הר"ן, וס"ל דגדר של דין פרנסת הקטן אינו מדין מזונות האם, אלא מדין מזונות הבן גופא. אולם העיר האבנ"מ ממש"כ המגיד משנה דמהא שמקיש הרמב"ם דין מזונות הבנים לדין מזונות האשה, משמע דדין מזון הקטנים הוא מחמת דין מזונות האשה, וכדברי הר"ן. וכ' האבנ"מ להוכיח דבאמת אין דעת הרמב"ם כדעת הר"ן, ממש"כ דאף בן אשה שאין לו חיוב לזונן, כמו בת שני' ובת אנוסה, יש לו חיוב לזון הבנים (וכמש"כ המשנה למלך הנ"ל, וצ"ע למה הי' צריך רא"י אחרת, גם צ"ע מה יעשה המגיד משנה עם ראייתם). ומה דמקיש הרמב"ם דין מזונות קטני קטנים לדין מזון האשה, כ' האבנ"מ ד"ל דזהו משום דבא לומר דאפי' היכא שיש להבנים נכסים מעצמן, מ"מ גם בזה יש תקנת חכמים דצריך לפרנסם, וכמו שחייב לפרנס אשתו, ואפי' אם יש לה נכסים של עצמה. וע"ע באגרות משה (יו"ד א', קמ"ג), שכ' להוכיח מטעם אחר (ואי"ז ענייננו) דטעם הר"ן מוכרח, וכל הראשונים צריכים לסבור לטעם הר"ן, ומה דס"ל להני ראשונים דחייב לשון בנו מן הפנוי', כ' האג"מ דאולי הוא מדין מזיק, דהיינו דכיון שהוא גרם לה במעשיו שתהי' לה בן שתהי' צריכה לזונה, א"כ הו"ל כמזיק בידים, וא"כ יהי' הוא חייב לזונה, ואפשר דגם הר"ן מודה בזה, ואי"ז סתירה בכלל ליסוד הר"ן, דעיקר חיוב לזון הקטן הוא חלק של מזונות האם. [אולם לכא' יצא דבר חידוש לפי ר' משה, דהיינו, דלפי מש"כ לעיל, דדין לזון קטני קטנים הוא משום תקנת אושא, א"כ נמצא דבניו מאשתו חייב לזונם מדין תקנת אושא, שהוא תקנה דרבנן, משא"כ אם בא על הפנוי', חייב לזון בנו מדין דאורייתא דמזיק, וצ"ע.]
- (ו) אכפ"י לר' נתן - הק' תוס', הא כל מצוות עשה שמתן שכתן בצדן אין כופין עליו, ובצדקה כתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך. ות"י דאה"נ, כאן מייירי בכפ"י בדברים, לא כפ"י ממש. ועוד ת"י דקיבלו עליהן שיוכפו אותן, ועוד ת"י בשם הר"י דשאני צדקה דאית בה לאו (ובת"י זה, ע' בשיעורי ר' שמואל [ב"ב קצ"ג] שהק' ממש"כ רש"י בחולין [קי]:] דטעם דאין כופין על מתן שכרה בצדה, היינו משום דלכך פ"י המתן שכתן, ולומר דאם לא תקיימנה, זהו עונשה, שלא תטול שכר זה. וביאר ר' שמואל, דכוונת התורה לומר דרק האיבוד שכתן הוא הכפ"י, ואין שום כפ"י אחרת. וא"כ, יש להק', מה לי אם יש עוד לאו ג"כ, הרי סכ"ס בהא דגילה התורה השכר, מוכח דרק זהו הכפ"י, וא"כ על כרחך הגילוי הוא גם על הלאו. ות"י בשם ר' אליהו ברוך קמאי דהשכר נכתב אצל העשה דוקא, ולא אצל הלאו. וביאר דכיון דנכתב השכר אצל העשה דוקא, א"כ רק היכא שיש רק עשה אמרי' דמתן שכרה בצדה, אבל היכא שיש לאו ג"כ, בזה אין מתן שכרה בצדה, ובכ"ה ג' שפיר יכולין לכופו. דהיינו, דמבואר מהרמב"ם [מתנ"ע ז', א-ב'] דעובר הלאו רק אם רואה עני מבקש ועוד ת"י תוס' בב"ב (ח): בשם הריצב"א דמה דאמרי' אין ב"ד מוזהרין,

היינו דאין נענשין. **עוד תי' כ' הריטב"א ע"פ מה דאי' בר"ה (ו.)** דכופין על הצדקה מהא דכתי' "ועשית", אזהרה לב"ד שיעשוך. ואע"פ דשם מיירי בנודר לצדקה, וכאן לא מיירי בזה, כ' הריטב"א דטעם הדבר דכופין על הצדקה הוא משום מחסורם של עניים, וא"כ אין לחלק, דגלי התורה בצדקה שהוציא מפיו, וה"ה בכל צדקה, ואע"פ דמתן שכרה בצדה. **עוד תי' האבני מילואים (ע"א, סוף ס"ק ד')** ע"פ מש"כ בספר העקרים, דנתינת השכר בצדקה הוא משום שנותן בשמחה ובטוב לבב. וא"כ, שפיר כופין על הנתינה, כיון דאין המתן שכר על הנתינה גופא (ואין שייך לכוף על הנתינה בשמחה, כך הי' לכאור' נראה לפרש, אבל משמע קצת מדברי האבנ"מ שאי"ז הביאור, אלא הביאור הוא דעכשיו הנתינה אינה בשמחה ובטוב לבב, ומשמע דאם הי' באמת הנתינה בשמחה, הי' זה חשיב כפיי' על נתינה זו באופן שמחה, ואין כופין כן, משום דנתן שכרה נכתב בצדה של אותה מין נתינה, וצ"ע בזה). **וע"ע במנחת חינוך (תע"ט, ג', ד"ה ולולא)** דכ' דבקרא משמע דהעיקר נתינת שכר הוא על טובת הלב, אבל על עיקר נתינת צדקה אין מבואר מתן שכרה כלל. ועוד תי' דכיון דבמצות צדקה יש כמה מקראות, ולא כתיב בכלהו מתן שכרה, א"כ אינו דומה למצות כבוד אב ואם, דשם כל מקום דכתיב המצוה נזכר המתן שכר. **וע"ע בקצות (ר"צ, סוס"ק ג')** שכ' לתרץ ע"פ מה שישד שם, דבצדקה אית בה שעבוד נכסי ליתן ממונו לצדקה, א"כ ממון עניים גבי' הוא, והוי כאילו חייב להם חוב ממש, א"כ מה שאנו כופין הוא כדי להחזיר לעניי עולם מה שחייב להם, ובזה ודאי אפי' היכא דמתן שכרה נכתב בצדה מוטל על הב"ד להחזיר מה שחייב כיון דנכסוהי נשתעבדו.

(ז) **הא בחיורי הא באוכמי- פרש"י**, כשגדל משחיר, והאם והאב אוהבים אותן, אבל מתחלתן לבנים, ושונאין אותן. אבל **תוס' פ"י דב' מיני עורבין הן**, א' לבן וא' שחור. וכ' הריטב"א דלשון הגמ' משמע טפי כמו פ"י תוס', וביאר השטמ"ק דבריו, דלפי רש"י הול"ל אלא הא בזוטרי הא ברברבי, דלשון בחיורי או באוכמי משמע דב' מינין הן.

(ח) **הכותב כל נכסיו לבניו, הוא ואשתו נזונים מהם- פרש"י** דלא מן הדין הוא, אלא מתקנת חכמים. אולם ע' ברשב"א שכ' דאע"פ שכתבו להן מעכשיו, דאומדן דעת הוא שלא כתבו לו על דעת שימות הוא ברעב, והו"ל כמי שכתב לו מעכשיו אם לא יצטרך הוא להם.

(ט) **הוא ואשתו מיבעיא- כ' הריטב"א** (ועוד ראשונים) דקו' הגמ' הוא רק מאשתו, דאילו מהוא עצמו לק"מ, דהא לא אמרי' לעיל אלא דאלמנתו נזונת מנכסי בתו ובעלה, אבל לגבי הוא עצמו, ודאי כיון שהוא נתן הכל במתנה, הר"ז מחילה גמורה, ומן הדין אין לו כלום, ושפיר צריך לתקנת אושא שיהי' הוא ניוזן מהנכסים. ומה דנקט "הוא", כ' הריטב"א ברעת רש"י דכוונת הגמ' לומר דכיון שהוא בעולם, ודאי אינו רוצה בבזיון אשתו, וודאי יש מקום לתקן לכבודה שתהי' נזונת מהנכסים שנתן. אולם ע' במהר"ם שי"ף שכ' שאין לשון הגמ' משמע כן, אלא משמע דקו' הגמ' הוא גם על דידי, וכ' דהי' פשוט שראוי לתקן בכותב מתנה לבנו שיהי' חייב לזון את האב, ע"ש עוד בזה.